

УДК 373.3: [37.013+172.15]

ПЕДАГОГІЧНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Іванюк Г.І., Чеснова М.Є.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті висвітлено результати теоретичного аналізу та практики педагогічних ситуацій, як ефективного засобу патріотичного виховання учнів початкової школи. Розкрито актуальність виховання патріотизму учнів в освітньому процесі початкової школи. Подано авторський підхід до уточнення сутності мети та поняттєвого апарату дослідження. Схарактеризовано досвід упровадження педагогічних ситуацій у практику початкової школи. Розкрито методичні аспекти патріотичного виховання учнів початкової школи засобом педагогічних ситуацій.

Ключові слова: патріот, патріотизм, патріотичне виховання, педагогічні ситуації, учні початкової школи, класифікація педагогічних ситуацій.

Постановка проблеми. Актуальність патріотичного виховання учнів початкової школи зумовлюється процесом формування в Україні громадського суспільства, становленням єдиної нації з одного боку й, розвитком демократичних умов міжкультурної взаємодії в соціумі з іншого. Суперечливі процеси цивілізаційних викликів загострюють проблему готовності дітей і молоді до самостійного вибору, адаптації до культурних, соціально-економічних змін, усвідомлення власної причетності до подій і явищ, як носіїв і спадкоємців цінностей, що є важливі для становлення особистого і суспільного простору.

Пройдуть часи і школа поставить перед собою нові завдання але, сьогодні актуальною є проблема виховання патріота України, який знає, пам'ятає свій рід, мову материнську, цінує минуле і буде гідно творити майбутнє. На сучасному етапі становлення української державності ця проблема набуває особливого значення. З огляду на соціальний, історичний досвід України, вона є складовою національної безпеки.

Молодший шкільний вік є сенситивний до сприйняття, та засвоєння тих цінностей, що ґрунтуються на духовно-емоційному сприйнятті. Як засвідчують результати вивчення стану патріотичного виховання в сучасній школі часто відсутня система взаємодії вчителя і учня з означеної вище проблеми. Попри усвідомлення педагогами значущості національного виховання, вчитель часто-густо стикається з відсутністю належних методик щодо реалізації мети, завдань.

Означена проблема є предметом широкого суспільного дискурсу. На державному рівні її актуалізовано у широкому сенсі щодо виховання дітей і молоді. Патріотизм особистості (учня) розглядаємо у контексті розвитку духовності нації. Ми розділяємо ідеї авторів Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015), щодо актуальності перегляду суспільної мети та завдань виховання патріотів уже в дитячому віці [7].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема патріотичного виховання дітей не нова. У різні роки її по-різному висвітлювали Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші прогресивні українські педагоги різних років. Однак зауважимо, що мета, завдання, засоби патріотичного виховання є соціально

обумовленими, а тому зміна пріоритетів розвитку суспільства зумовлює їх удосконалення.

Після проголошення Україною Декларації про Державний суверенітет (1991) актуалізовано розбудову системи освіти в Україні на особистісно орієнтованій парадигмі, а отже виховання набуває особистісних смислів. Тому значний інтерес становлять праці, що розкривають проблему у вимірі сьогодення.

Патріотичне виховання є предметом досліджень сучасних учених і науковців (М. Барішевський, І. Бех, Л. Вербицька, О. Вишневецький, О. Захаренко, Г. Іванюк, М. Качур, Б. Кобзар, П. Кононенко, О. Кононко, В. Кузь, М. Левківський, І. Матюша, Ю. Руденко, О. Сухомлинська, Д. Чижевський, К. Чорна та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зауважити, що для успішного виховного процесу, насамперед, варто уточнити сутність мети та завдання патріотичного виховання. Серед розмаїття завдань виокремити ті, що зумовлюють розвиток дитини і здатність усвідомлювати себе як члена сім'ї, дитячого колективу – учня, жителя міста чи села; виховувати у дитини любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи, рідної мови, побуту, звичаїв, традицій тощо. Згодом виховувати усвідомлений патріотизм, який об'єднує любов до свого народу, нації, Батьківщини, з почуттям поваги до інших культур народів. Формування шанобливого ставлення до народних звичаїв та традицій різних народів, поваги до видатних вітчизняних діячів і готовності виконання громадських та обов'язків є завданням як сім'ї так і школи.

Молодший шкільний вік є сенситивним. Тому саме учень початкової школи (6-12 років) сприймає і засвоює сутнісні поняття, факти, явища як на емоційному, так і на інтелектуальному й дієвому рівнях. У практиці початкової школи мають місце суперечливі тенденції. По-перше поширено є захопленість педагогів розповідями про героїчне минуле й сьогодення без залучення учнів до діяльності. По-друге, зустрічаються непоодинокі випадки розгубленості частини вчителів і неготовність приймати виклики сьогодення у професійному вимірі. Прикро, що окремі вчителі та батьки під впливом соціально-економічних, політичних, ментальних викликів намагаються прививати учням антипатріотичні позиції, що

може вести до несприйняття держави та державності в Україні загалом.

Мета статті. Метою статті є розкриття основних аспектів теоретичного аналізу та практики педагогічних ситуацій, як ефективного засобу патріотичного виховання учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Ми свідомі того, що в різні історико-педагогічні періоди по-різному тлумачено мету, завдання, зміст, форми та методи патріотичного виховання. Суголосно сьогоденню є думка С. Русової про те, що з часом життя вимагає інших, нових більш складних завдань виховання, зокрема, порозуміння між народами загальнолюдських цінностей [9, с. 43].

У широкому спектрі педагогічних пошуків, вирізняємо ідеї Г. Ващенко. Відомий учений-психолог (знаний за кордонами України) виступав за відродження української національної ідеї на етнічній і релігійній традиції, а найголовнішим завданням виховання і навчання вважав формування почуття любові до Батьківщини, яка з'єднує весь народ [3, с. 67]. Однак зауважимо, що у добу глобалізації означені ідеї не повністю відповідають вимогам особистості, суспільства.

Яскравою особистістю й педагогом, який намагався поєднати в єдину систему ідейно-політичні та моральні цінності у вихованні людини-громадянина, патріота є В. Сухомлинський. У радянську добу педагог виступав за необхідність виховання таких рис особистості, як громадський обов'язок та громадянська відповідальність [11, с. 293]. Зважаючи на те, що в радянську добу патріотичне виховання здійснювалося на спільній ідейно-політичній канві, варто ретельно відбирати той досвід ученого, що може бути принагідним у сучасній школі, а саме: включення учнів у діяльність.

У руслі означеної проблеми значущими є ідеї відомого українського психолога І. Бєха. Вчений акцентує увагу на необхідності дотримання принципу формування національної свідомості, тобто виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури [1].

Суголосними до наших студій і сучасних реалій виховання є думки К. Чорної. Авторка досліджень із означеної проблеми наголошує на тому, що патріотизм має бути дієвим. Ми погоджуємося з думкою вченої, оскільки особиста діяльність, мотивована переживаннями спроможна перетворювати почуття в конкретні справи і вчинки людини задля процвітання Батьківщини і держави [2, с. 24].

З огляду на предмет наукових пошуків актуальним є авторський підхід до уточнення основних понять із означеної проблеми, засобів виховання особистості описаних Г. І. Іванюк [5; 6; 7]. Ми свідомі того, що патріотичне виховання в системі освіти України може бути ефективним за умови чіткого уточнення виховного ідеалу, мети й завдань, форм і методів, урахування суспільних потреб і світових тенденцій, державних підходів до організації й діяльності навчальних закладів [6].

У сучасних глобалізованих умовах функціонування соціальних спільнот світ довкола наповнений багатомірністю. Тому важливо уточнити сутність базових понять, що уможливають чітке бачення проблеми почуттів загалом.

В тлумачному словнику української мови слово «патріот» означає – той, хто любить свою

батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви й подвиги [4, с. 895]. Сучасний словник з етики дає таке визначення патріотизму: «Патріотизм (грец. patrios – земляк, співвітчизник) – це любов та відданість своїй батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам, готовність іти на жертви в ім'я інтересів свого народу» [13, с. 594]. Звернувшись до філософського словника за редакцією В.І. Шинкарука, можемо погодитися, що патріотичне виховання – це процес взаємодії вчителя та учня, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне прагнення захищати інтереси Батьківщини [14, с. 712].

За результатами педагогічних пошуків, ми опираємося на узагальнене визначення мети патріотичного виховання (автор Г. Іванюк). Метою патріотичного виховання варто вважати розвиток духовно багатого особистості на основі пізнання та осмислення культурної спадщини й здобутків інших народів, залучення дітей до засвоєння загальнолюдських ідеалів, готовності захищати родину, батьківщину [5, с. 28-29]. Щодо новизни узагальнень, звичайно можна дискутувати, однак ми відводимо пріоритетне явище особистості, як суб'єкту виховання. Педагогічно доцільна діяльність учителя та учня ґрунтується на людських морально-духовних цінностях, що пройшли випробування епох.

Ми виносимо свої судження на тому, що метою виховання (освіти) в широкому сенсі учнів є підготовка особистості до життя, реалізації особистих і суспільних сенсів. Оскільки реалізація мети може здійснюватися за умови включення особистості у діяльність то значне місце відводимо методу педагогічних ситуацій як засобу патріотичного виховання учнів початкової школи. Як засвідчує власний педагогічний досвід авторів статті, цей метод ефективний щодо досягнення мети патріотичного виховання.

Для того щоб детально розібратися у цьому методі необхідно з'ясувати що означає «педагогічна ситуація». Для більш чіткого та простого роз'яснення цього терміну звернемось до матеріалу, що викладено в «Практичній педагогіці виховання» (за ред. М. Красовицького, упорядник Г. Іванюк) [7, с. 57].

На думку авторів цієї праці, педагогічна ситуація – це певний збіг обставин у процесі взаємовідносин, практичної діяльності учнів і вчителів, їх взаємодії з оточуючим середовищем, який вимагає відповідних рішень і дій на основі власного морального вибору. Значущість методу педагогічних ситуацій (відносимо до групи методів діяльності) полягає в створенні простору для творчості педагога, оригінальних педагогічних рішень, які насамперед є системними.

У своїх наукових пошуках ми опираємося на авторську класифікацію педагогічних ситуацій, що на наш погляд достатньо відображає предмет патріотичного виховання учнів [7, с. 68]. Педагогічні ситуації у руслі патріотичного виховання ми розглядаємо з трьох позицій:

- за ступенем наближення до реального життя;
- за характером виникнення;
- за характером виховного впливу.

Розглянемо подані вище педагогічні ситуації в руслі педагогічного процесу в початковій школі.

Ситуації за ступенем наближення до реального життя: реальні ситуації, які виникають в повсякденному житті учня, шкільного і класного колективу. Готовність учителя початкової школи до реалізації таких ситуацій із виховною метою виявляється й насамперед у знанні дитини, її інтересів, уподобань і проблем. По-друге, вмінні використати будь-яку ситуацію з виховною метою.

Для прикладу наводимо педагогічну ситуацію з власного досвіду вчителя початкової школи М. Чеснової. Якоюсь в школі вчителька мала змогу спостерігати за учнем який на всі шкільні заходи, спрямовані на підтримку бійців АТО реагував із загостреним почуттям внутрішнього болю. Він міг вибігати з класу в коридор, не пояснивши причини своєї поведінки або і зовсім розплакатися. Як з'ясувалося, все це відбувалося тому, що його батько військовий і хлопчик боляче сприймав все, що навіювало спогади про батька. Вчителька мудро вирішила цю ситуацію. Вона розповіла учням, який у Гліба мужній тато, адже він є бійцем своєї країни, захисником українського народу. Після такої розмови однокласники почали гордитися не лише його татом, а й самим хлопчиком. У них з'явилося бажання наслідувати патріотично налаштованих батьків воїнів і допомагати їм.

Засобом, описаної вище педагогічної ситуації, вчителька виховувала в учнів почуття вдячності, співпереживання, наслідування позитивних вчинків, що є вкрай важливим у формуванні патріотизму, як якості особистості та результату патріотичного виховання.

Ситуації-імітації – це спеціально розроблені розповіді, в яких віддзеркалюються окремі проблеми, що виникають в житті учнів або можуть коли-небудь можуть виникнути. Обговорення таких фактів і пошук оптимальних рішень тих чи інших ситуацій, виступає важливим засобом виховання учнів. Спеціально розроблені вчителем тематичні розповіді можуть застосовуватись під час виховних годин, тематичних розповідей під час уроків і в позакласній діяльності.

Для прикладу подаємо невеличкий фрагмент уроку (етап вивчення нового матеріалу) з природознавства у 2 класі з теми «Україна моя Батьківщина».

Вчитель: Засперечались одного разу діти, яка стежка найкраща?

- Діти: 1. – До магазину, – там є цукерки.
2. – Ні, до школи, – там є діти.
3. – Ні, до річки, – там можна купатись.
4. – Ні, в садок, – там повно яблук та груш.
5. – Ні, на вулицю, – там можна погратись.

Але тут увійшла мама. Діти запитали її: «Яка стежина найкраща?»

Мати: – Додому, діти! До рідного дому!

Вчитель: – Дійсно, дорога додому є найкращою, тому що вас там завжди очікують ваші рідні: мама, тато, бабуся, дідусь, брати, сестри. А якщо об'єднати разом усі родини, всіх людей, які живуть в Україні, то як тоді ми їх назвемо? (народ).

Вчитель: Так, народ України, український народ. Ми всі одна сім'я, а в сім'ї всі поважають одне одного, допомагають.

Вчитель: Давайте спробуємо доповнити слова вірша М. Познанської. Для цього ви маєте, вставити останнє слово:

Ми дуже любимо весь наш край,
І любимо У_____ (Україну),
Її лани, зелений гай,
В саду ясну _____ (каліну).
Там соловейко навесні
Співає між _____ (гілками),
Та й ми співаємо _____ (пісні)
Змагається він з нами!

М. Познанська

Вчитель: Діти, чи є десь на землі такий чарівний край, де тихі весняні ночі плывуть на крилах солов'їних пісень, де вранці на замріяній річці джерельною водою умивається біле латаття, де навесні і влітку під шатами крилатих дерев яскраві килим різнотрав'я і квітів?

Діти: Є, це наш рідний край – Київщина!

Вчителька на своєму уроці використала інсценізацію та запросила дійову особу, а саме Маму, яка підвищила інтерес учнів до уроку. Вони дізнались і запам'ятали яка стежинка найкраща. Діти засвоїли поняття «народ». Урок був насичений цікавими завданнями. Так, вчителька на уроці виховувала патріотичні почуття.

Ситуації за характером виникнення:

Спеціально заплановані ситуації – це реальні ситуації із шкільного життя, проте задумані педагогами для розв'язання окремих виховних завдань. До цього типу ситуацій можна віднести позакласні заходи:

Спільні родинні свята, наприклад «Тепло сімейного вогнища», «Родина, як зірка єдина», на яких можна виховати єдність сім'ї, повагу до старших, чимне ставлення до батьків, пошану до народних традицій, звичаїв; виховувати старанність, ініціативність, творчу активність, почуття відповідальності та інше. На родинних заходах патріотизм виховується не лише в учнів, а й у їхніх батьків, що значно підвищує ефективність виховної роботи.

Красназнавчо-пошукова робота – збір матеріалів про життя відомих людей та творчий шлях письменників, діячів історії та культури України, етнографічно-фольклорні експедиції тощо. Наприклад, учні збирають матеріал про героїв сучасності. Під час такої роботи у дітей формуються організаційно-пошукові здібності, формуються якості патріотизму, з'являється інтерес до вивчення історії рідного краю, любов до рідної мови, повага до благородних вчинків.

Благодійні акції солдатам української армії та учасникам АТО – «Аптечка для воїна АТО», «Діти – воїнам АТО», «Подарунок солдату» та інші. Малюнки та поробки дітей часто стають для них своєрідними оберегами.

Спонтанні ситуації, точніше, ситуації, які не передбачені педагогом, і які стихійно виникають у динаміці шкільного життя. Важливим є вміння вчителя використати такі ситуації з виховною метою. Наприклад, ситуація зі шкільного життя: під час прогулянки вчителька помітила, що хлопці пошкоджують рослини на шкільному подвір'ї. Педагог не робила зауваження, а пояснила, що рослина теж жива і вона, як людина є часткою природного світу, який не можна порушувати. Обговорення цієї ситуації дало учням зрозуміти сутність єдності людини та природи. У цій ситуації ми виховуємо бережливе ставлення до природи,

до її багатств, любові до навколишнього світу й готовності його захищати і відтворювати.

Ситуація-експромт. Це також незапланована вчителем ситуація. Яна створюється у виключно динамічних умовах як реакція педагога на вчинки учнів. Таких ситуацій може бути безліч, ми подаємо одну: «В класі, де я працювала дуже гарно відзначали дні народження учнів. Діти прикрасили клас, підготували красиві поздоровлення для іменинників, читали вірші. Дівчаток відпустили раніше, а хлопчики пообіцяли прибрати кімнату. Провівши дівчаток до виходу, я повернулась і побачила в класі двох учнів, які голосно сперечались між собою, кому почати прибирання. Я відчула таку образу, що ледь утрималась від сліз. Спокійно сказала хлопчикам: « Можете йти, я сама приберу клас». Сіла за стіл перевіряти зошити, щоб заспокоїтися. Не знаю звідки, яким чином, однак через деякий час з'явилися всі хлопці. Вони тихо та швидко навели повний порядок у класі. Відтоді мені ніколи не доводилось нагадувати дітям про прибирання» [7].

Ситуація з прибиранням спрямована на формування таких якостей як людяність, совісність, чуйність, милосердність, повага до людей старшого віку, і особливо до жінки. Без таких рис характеру не можна сформулювати патріотизм.

Рольова гра: інсценування учнями певної ситуації, заданої вчителем або вигаданої учнями, в якій вільно імпровізують окремі життєві ролі і вчать робити власний вибір. Іноді вважають, що цей метод дуже простий. З цим не можна погодитись. Від вихователя, вчителя вимагається особлива тактовність і точність техніки виконання, адже вчителю має запланувати не лише ігрову ідею й завдання але вміння допомогти учням зрозуміти зміст гри, осмислити свою роль. Тому, насамперед, учитель творить ситуацію вибору, що зумовлює усвідомлену діяльність кожного учня й формує відповідальність. Функція вчителя полягає в педагогічно доцільній підтримці діяльності учні, корекції недоречних дій і вчинків.

Ситуації за характером виховного впливу:

Ситуація вибору. У цьому випадку мова йде про спеціально створені або спонтанні ситуації в яких учень може вільно обрати одну з багатьох можливих дій або взагалі не прийняти ніякого рішення, оскільки ніхто його не зобов'язує. Завдання вчителя полягає в тому, щоб стимулювати учнів до діяльності.

Наприклад, в багатьох школах проводиться багато добродійних акцій, спрямованих на допомогу українській армії. Під добродійною акцією розуміється «вибір» – допомагати чи ні. Ніхто не примушує батьків чи учнів приймати в них участь. Вибір залежить від самої людини, хоче вона допомогти чи ні. Так, батьки приймаючи участь у тих чи інших заходах виховують в дітей почуття свідомості вибору, співчуття, допомоги, людяності, підтримки.

Ситуація, що потребує тривалого вольового зусилля. Залежно від об'єктивних потреб розвитку особистості, від стратегічної мети педагога учень включається в діяльність, роль, ситуацію,

в якій тривалий час він фактично набуває досвіду, відповідальності, організованості, дисциплінованості тощо. До таких ситуацій, можна віднести виконання пошукових завдань, проектів, творчих завдань.

У змісті патріотичного виховання учнів початкової школи значне місце відводимо таким урокам, як українська мова, читання, природознавство, Я і Україна. Перш за все, перед плануванням уроку, учителю необхідно визначитись з метою та метою. Від цього залежить вибір завдань, які будуть спрямовані на виховання патріотизму. Так, наприклад, під час уроків української мови та читання, вчитель дає учням знання про мову, розширює словниковий запас учнів, виробляє вміння правильно писати, говорити, виховує любов до рідної мови, культуру мовлення, розвиває вміння формулювати власну думку, формує високу читацьку і загальну культуру, духовний світ учнів, світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири. Разом з формуванням цих умінь виховується патріотизм, як важлива якість громадянина-патріота. На уроках природознавства в учнів формуються ціннісні орієнтації у різноманітних галузях життя, культурній спадщині України, регіону, сім'ї шляхом оволодіння знаннями про природу, суспільство, що відображають основні властивості та закономірності реального світу, місце в ньому людини, засвоєння соціальних норм, загальнолюдських, загальнокультурних і національних цінностей, традицій народів, що становлять українське суспільство.

Висновки і пропозиції. Можна констатувати, що суспільна, наукова думка все більше зусиль приділяє проблемі патріотичного виховання дітей і молоді. Однак сучасний учитель часто розгублюється тому, що педагогічна теорія відірвана від освітніх практик. Тому вчитель потребує таких засобів навчання, виховання (освіти) особистості, що відповідають як потребам суспільства, так і особистості. Педагогічні ситуації розглядаємо ефективним засобом патріотичного виховання учнів школи. Як свідчить досвід вчителя початкової школи виховання патріотизму досягає бажаних результатів лише тоді, коли воно наскрізно пронизує весь освітній процес, підтримується, закріплюється та поглиблюється в різних видах педагогічних ситуацій, а отже в особистій діяльності учня.

Молодший шкільний вік є важливим у становленні особистості дитини, бо саме тоді закладаються основи ціннісно-особистісного розвитку. Головне завдання вчителя щодо виховання патріотизму – навчитись створювати і використовувати у шкільному житті ситуації, які б давали можливість учням реалізувати й розвивати свої знання та здібності, ціннісні орієнтації в практичній діяльності.

Однак, ми свідомі того, що не лише в школі відбувається становлення особистості. Насамперед, потрібні дослідження проблеми виховання дітей у сім'ї, оскільки цінності дитина засвоює саме там.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу / І.Д. Бех // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 10-13.
2. Бех І.Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І.Д. Бех, К.І. Чорна. – К. – 2008. – 40 с.
3. Ващенко Г.Г. Вибрані педагогічні твори / Г.Г. Ващенко. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. – 214 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
5. Іванюк Г.І. Ідеї національно-патріотичного виховання дітей і молоді в умовах трансформації суспільства / Г.І. Іванюк // Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського [та ін.]; [ред. кол.: Березівська Л.Д. (голова редкол.), Зозуля С.М., Філімонова Т. В.; літ. ред. Редько-Шпак Л.В.; рецензенти Сухомлинська О.В., Коляда Н.М.] – Київ: [ДНПБ України і м. В. О. Сухомлинського], 2016. – С. 8-11.
6. Іванюк Г. Реалізація виховного ідеалу: спрямованість у майбутнє / Г.І. Іванюк // Рідна школа. – 1999. – № 1. – С. 2-15.
7. Практична педагогіка виховання: посібник з теорії та методики виховання / За ред. Красовицького М.Ю. Упоряд. Іванюк Г.І. – К.: – Івано-Франківськ, 2000. – 218 с.
8. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді: Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ – Назва з екрану.
9. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
10. Словник української мови: в 11 т. / [ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 4: І-М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. – К.: Наукова думка, 1973. – 840 с.
11. Сухомлинський О.В. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5-ти томах. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 670 с.
12. Сухомлинський О.В. Серце віддаю дітям – К.: Рад. школа, 1969. – 246 с.
13. Сучасний словник з етики: Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с
14. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – 2. вид. і доп. – К.: голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
15. Чорна К. Навчаємо любити Україну / Катерина Чорна // Освіта. – 2011. – 17 серпня. – С. 2-3.

Іванюк А.І., Чеснова М.Е.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СИТУАЦИИ КАК СРЕДСТВО ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье освещены результаты теоретического анализа и практики педагогических ситуаций, как эффективного средства патриотического воспитания учащихся начальной школы. Раскрыты актуальные аспекты воспитания патриотизма учащихся в образовательном процессе начальной школы. Подано авторский подход к уточнению сущности цели и понятийного аппарата исследования. Охарактеризован опыт внедрения педагогических ситуаций в практику начальной школы. Раскрыты методические аспекты патриотического воспитания учащихся начальной школы средством педагогических ситуаций. **Ключевые слова:** патриот, патриотизм, патриотическое воспитание, педагогические ситуации, учащиеся начальной школы, классификация педагогических ситуаций.

Ivaniuk H.I., Chesnova M.Y.

Borys Grinchenko Kyiv University

PEDAGOGICAL SITUATION AS AGENT PATRIOTIC EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

Summary

Article highlights the results of theoretical analysis and practice of teaching situations, as an effective means of patriotic education of primary school pupils. Relevant aspects of patriotic education of pupils in the educational process of primary school are revealed. Author's approach in clarifying the nature and purpose of the conceptual ideas of investigation is posted. Author determined the experience of implementation teaching situations in practice of primary school. The features of using teaching situations during the work with primary school students are disclosed.

Keywords: patriot, patriotism, patriotic education, teaching situation, pupils of primary school, classification of teaching situations.